

HET EFFECT VAN VOORLICHTING OVER OUDEREN- MISHANDELING

AMSTERDAM, JANUARI 2015

2 INHOUDSOPGAVE

VOORAF

ACHTERGROND EN DOEL 04

ONDERZOEKSVRAGEN 05

ONDERZOEKSAANPAK 06

RESPONDENTEN 07

ANALYSE & LEESWIJZER 08

CONCLUSIES

OVERALL CONCLUSIES 10

HET BELANG VAN AANDACHT VOOR OUDERENMISHANDELING WORDT ERKEND 11

DE KENNIS OVER OUDERENMISHANDELING NEEMT TOE 13

DE KENNIS TEN AANZIEN VAN HANDELINGSPERSPECTIEF NEEMT TOE 19

BONDEN VOORNEMENS OM AANDACHT AAN HET THEMA TE BLIJVEN BESTEDEN 26

AFSLUITEND

BIJLAGEN

VERANTWOORDING

VRAGENLIJSTEN

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

VOORAF

ACHTERGROND EN DOEL

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is verantwoordelijk voor het actieplan 'Ouderen in veilige handen' dat wordt ingezet om ouderenmishandeling te bestrijden. Een belangrijk doel van het actieplan is om ouderenmishandeling herkenbaar en bespreekbaar te maken, zodat mensen weten wat zij kunnen doen als zij ouderenmishandeling vermoeden.

Een onderdeel van het actieplan is voorlichting aan ouderen via de ouderenbonden ANBO, Unie KBO, PCOB en NOOM. Deze voorlichting werd, in de periode april 2013 t/m december 2014, gegeven door getrainde vrijwilligers van de bonden, op – veelal regionale – bijeenkomsten van ouderenbonden. Deze bijeenkomsten werden bezocht door leden en eventueel andere geïnteresseerden.

Ruigrok | NetPanel is door VWS gevraagd om de voorlichtingsbijeenkomsten te evalueren: in hoeverre dragen de bijeenkomsten bij aan het herkennen en erkennen van ouderenmishandeling, en het bieden van handelingsperspectief.

ONDERZOEKSVRAGEN

Voor dit onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Wat is het effect van het bijwonen van voorlichtingsbijeenkomsten op de kennis en houding ten aanzien van ouderenmishandeling?

Subvragen:

- In hoeverre erkennen ouderen ouderenmishandeling als bestaand probleem?
- In hoeverre zijn ouderen in staat ouderenmishandeling te herkennen?
- In hoeverre weten ouderen wat te doen als men ouderenmishandeling vermoedt?

2. In hoeverre draagt de voorlichting (met behulp van externe gelden) bij aan het structureel agenderen van het thema ouderenmishandeling bij de ouderenbonden?

Subvragen:

- In hoeverre ziet men het belang van het agenderen van ouderenmishandeling?
- In hoeverre is men voornemens ouderenmishandeling als blijvend onderdeel van het beleid op te nemen al dan niet in samenhang met andere thema's?

ONDERZOEKSAANPAK

Om de gewenste inzichten te verkrijgen, zijn verschillende doelgroepen in het onderzoek betrokken.

Inzicht in het effect van de voorlichtingsbijeenkomsten is verkregen door:

- Deelnemers aan de voorlichtingsbijeenkomsten direct na afloop een enquête in te laten vullen. De voorlichters deelden deze uit en zamelden ze ook weer in, waarna de antwoorden door het onderzoeksbureau in een database zijn gezet.
- Daarnaast is een vergelijkbare vragenlijst uitgezet onder het Algemeen Nederlands Publiek van 50 jaar en ouder, zij hebben de vragenlijst online in kunnen vullen. Het Algemeen Nederlands Publiek fungeert als controlegroep, om inzicht te krijgen in de kennis en houding van de doelgroep die geen voorlichtingsbijeenkomst heeft bezocht.
- Daarnaast zijn twee groepsgesprekken met voorlichters gevoerd om inzicht te krijgen in hun ervaringen tijdens de voorlichtingen.

Inzicht in hoeverre de voorlichting bijdraagt aan het structureel agenderen van het thema door ouderenbonden is verkregen door:

- Kaderleden van de ouderenbonden middels een online vragenlijst om hun mening te vragen.

RESPONDENTEN

Hieronder volgt een overzicht van de respondenten:

Deelnemers aan voorlichtingsbijeenkomsten, **n=686**

- De vragenlijsten zijn op 25 bijeenkomsten in de periode juni tot en met november 2014 verzameld, verspreid over de ouderenorganisaties ANBO, Unie KBO, PCOB en de meeste migrantenouderenorganisaties aangesloten bij NOOM.

Algemeen Nederlands Publiek (50+), **n=543**

- De datacollectie liep in de weken 39 en 40 van 2014.
- De respondenten komen uit de NetPanel Adviesraad en het Nationale 50-plus panel (online consumentenpanels van Ruigrok | NetPanel).

Voorlichters van bijeenkomsten over ouderen mishandeling, **n=8**

- De twee groepsgesprekken vonden plaats op donderdag 5 juni 2014 voorafgaand aan de landelijke terugkomdag van voorlichters in Woerden.
- De voorlichters zijn via de ouderenorganisaties benaderd, vanuit elke deelnemende ouderenbond twee personen.

Kaderleden van de ouderenorganisaties, **n=127**

- De link naar de online vragenlijst is via de projectleiders van de ouderenorganisaties onder de kaderleden verspreid in de periode 2 september tot en met 27 oktober 2014. Kaderleden van de verschillende ouderenorganisaties hebben de vragenlijst ingevuld. Kaderleden zijn afdelings- en landelijke bestuurders en regio- of netwerkcoördinatoren.

ANALYSE

In de analyse is gekeken naar het verschil tussen het algemeen Nederlands publiek (de controlegroep die de basishouding en –kennis van de doelgroep vertegenwoordigt) en de deelnemers aan de bijeenkomsten. De basishouding en – kennis van de deelnemers aan de bijeenkomsten is niet onderzocht, zij hebben alleen na afloop van de bijeenkomst een vragenlijst ingevuld. Waar interessant is gekeken naar eventuele relevante verschillen in achtergrondkenmerken van het algemeen Nederlands publiek (leeftijd, geslacht en opleiding). Daarnaast zijn in de analyse enkele specifieke crossings gemaakt om inzicht te krijgen in verbanden tussen bepaalde meningen. Indien relevant worden deze beschreven in het rapport.

De kwalitatieve inzichten uit de groepsgesprekken met de voorlichters gebruiken we om de cijfers van het algemeen Nederlands publiek en de deelnemers aan de bijeenkomsten te illustreren.

De resultaten van de kaderleden zijn apart geanalyseerd.

LEESWIJZER

We beginnen het rapport met de hoofdconclusies die antwoord geven op de hoofdonderzoeksvragen (1 en 2). De hoofdconclusies onderbouwen we, indien relevant, met subconclusies die we staven met de inzichten uit het onderzoek. Het rapport sluit af met een epiloog.

In de bijlagen zijn de vragenlijsten opgenomen. Er is een apart tabellenboek waarin alle tabellen zijn opgenomen en alle antwoorden op open vragen.

CONCLUSIES

NIET ALLEEN

Met behulp van de resultaten uit het onderzoek kunnen wij de volgende conclusies trekken:

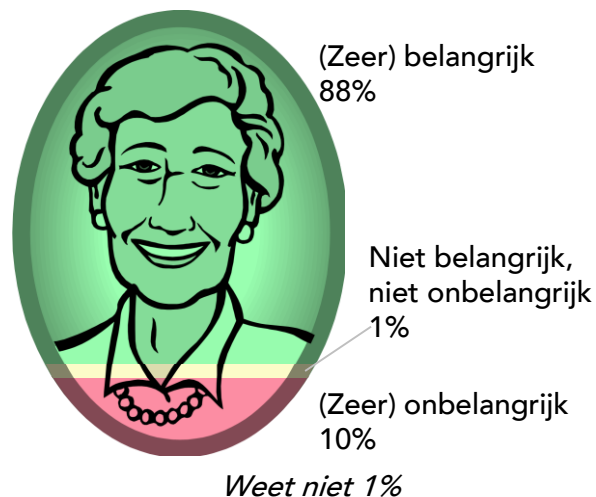

1.1 Het belang van aandacht voor ouderenmishandeling wordt erkend

AANDACHT VOOR OUDERENMISHANDELING VINDT MEN BELANGRIJK

Algemeen Nederlands Publiek (n=543)

Deelnemers aan een bijeenkomst (n=686)

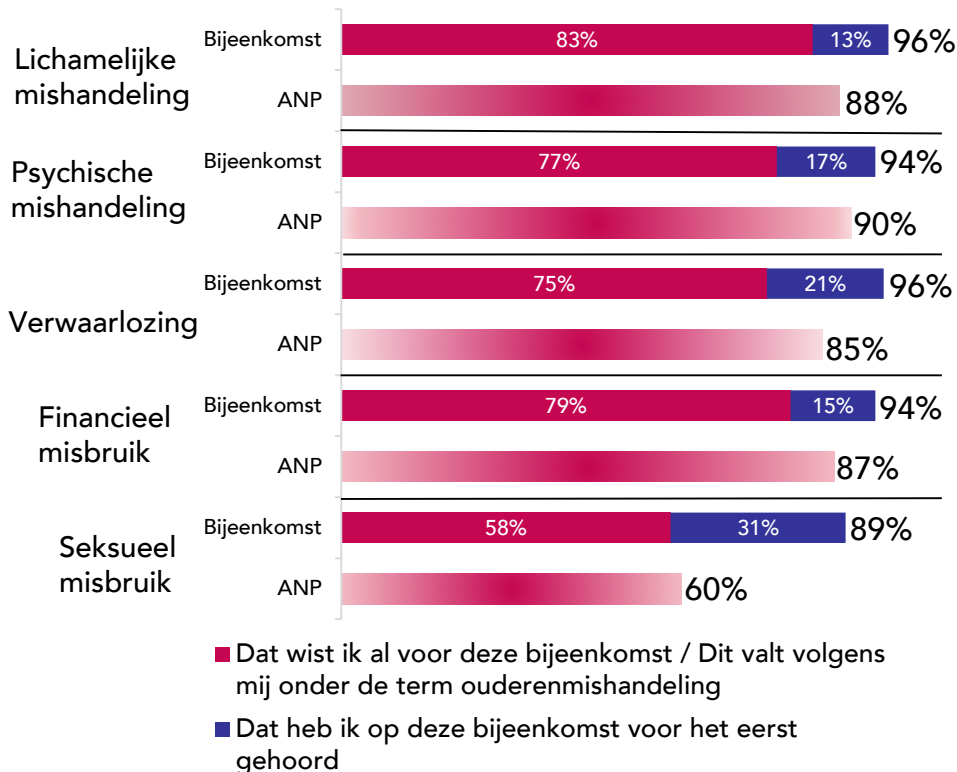
- Een groot deel van het algemeen Nederlands publiek (87%) vindt het onder de aandacht brengen van ouderenmishandeling belangrijk. Men ziet in dat ouderenmishandeling een probleem is in Nederland (81% van de Nederlanders ziet ouderenmishandeling als klein tot zeer groot probleem). Ook uit antwoorden op een open vraag blijkt dit: *Ik ben blij dat dit meer onder de aandacht wordt gebracht, want ik denk dat dit meer voorkomt dan we vermoeden en Het is goed dat het onder de aandacht gebracht wordt want ik denk dat de meeste mensen niet beseffen dat dit zo vaak voorkomt.*
- Onder de deelnemers aan de bijeenkomsten twijfelt niemand aan het belang van aandacht voor ouderenmishandeling: alle deelnemers aan de bijeenkomsten vinden dit belangrijk.

1.2 De kennis over ouderenmishandeling neemt toe

BIJEENKOMST HEEFT POSITIEF EFFECT OP KENNIS OUDERENMISHANDELING

Welke van de volgende zaken vallen volgens jou onder de term ouderenmishandeling?

Hoewel de kennis over verschillende vormen van ouderenmishandeling over het algemeen hoog is, is die van het algemeen Nederlands publiek hoger dan de basiskennis van de deelnemers aan de bijeenkomsten (wat zij vóór de bijeenkomst al wisten).

De kennis onder het algemeen Nederlands publiek is hoger in de groep 50-70 jaar. Het algemeen Nederlands publiek vanaf 70 jaar heeft een vergelijkbaar kennisniveau als dat van de bezoekers aan de bijeenkomsten.

Ná de bijeenkomst is het kennisniveau van de deelnemers op alle onderdelen hoger dan dat van het algemeen Nederland publiek.

Het effect van de bijeenkomsten op het kennisniveau is duidelijk: 13 tot 31% leert tijdens de bijeenkomst over relatief onbekende vormen van ouderenmishandeling. Seksueel misbruik (31%) en verwaarlozing (21%) zijn vormen die relatief veel deelnemers tijdens de bijeenkomst als ouderenmishandeling hebben leren kennen.

Bijeenkomst: Wist u al voor deze bijeenkomst dat lichamelijke mishandeling een vorm van ouderenmishandeling is of hoorde u dat voor het eerst op deze bijeenkomst?
 Ruigrok | Netpanel | januari 2015
 ANP: Welke van de volgende zaken vallen volgens jou onder de term ouderenmishandeling?

BIJEENKOMST VERHOOGT INHOUDELIJKE KENNIS OUDERENMISHANDELING (1/2)

Ruim twee vijfde (44%) van de deelnemers aan de bijeenkomsten die aangeven alle genoemde vormen van mishandeling te herkennen als ouderenmishandeling, geven na de bijeenkomst aan dat er méér situaties/ mogelijke uitingen van ouderenmishandeling zijn dan zij van tevoren dachten.

Omdat er niet meer vormen van ouderenmishandeling bestaan, gaan wij ervan uit dat deze deelnemers méér inhoudelijke kennis hebben opgedaan over de verschillende vormen van ouderenmishandeling. De verschillende praktijkvoorbeelden die tijdens de voorlichting aan bod komen, verlevendigen en nuanceren het beeld dat men van ouderenmishandeling heeft.

BIJEENKOMST VERHOOGT INHOUDELIJKE KENNIS OUDERENMISHANDELING (2/2)

Ook uit de toelichtingen vanuit het algemeen Nederlands publiek blijkt dat de 'containerbegrippen' an sich niet zo veel zeggen en dat men behoefte heeft aan invulling van deze begrippen:

- *Bij een dove vrouw geen gehoorapparaten indoen, is dat ook een vorm van mishandeling?*
- *Wat is de grens van verwaarlozing? Is dat eenzaamheid (als er al ooit visite komt dat er nog niet naar je geluisterd wordt omdat je hersens trager zijn en je slecht hoort)? Of afhankelijk zijn van je kind (die bijvoorbeeld je financiën beheert en vindt dat je niet teveel moet uitgeven omdat de erfenis anders kleiner wordt)? Dat je niets kunt zeggen, een machteloze positie, is dat ook mishandeling? Een voorbeeldverhaaltje erbij zou mij wel helpen!*

CASUÏSTIEK BRENGT DIVERSE VORMEN OUDERENMISHANDELING TOT LEVEN

Ook uit de groepsgesprekken met de voorlichters blijkt dat het bespreken van casuïstiek bijdraagt aan de inhoudelijke bekendheid en de herkenning van ouderenmishandeling onder de bezoekers van de bijeenkomst. De voorlichters hebben allen zo hun eigen manier om specifieke voorbeelden van vormen van ouderenmishandeling ter sprake te brengen:

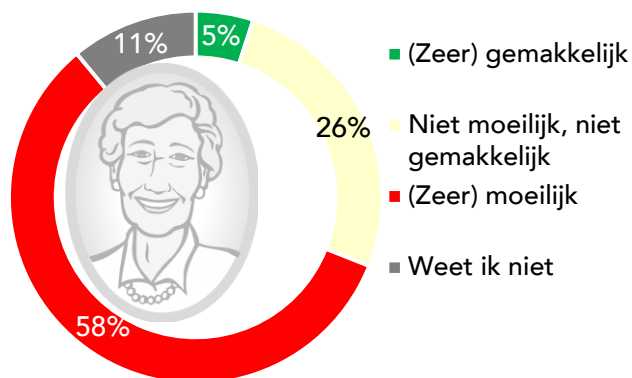
- Een voorbeeld dat een voorlichter altijd gebruikt tijdens de bijeenkomst over ontspoorde mantelzorg van een partner, doet deelnemers aan de bijeenkomst beseffen dat de pleger niet altijd vanuit kwade bedoelingen handelt. De vrouw in dit voorbeeld sluit haar dementerende echtgenoot op in de slaapkamer als zij de deur uit moet. Dit begon als een eenmalige oplossing, maar is van kwaad tot erger geworden waardoor de echtgenoot steeds vaker wordt opgesloten. De vrouw weet niet wat ze met haar echtgenoot aan moet, maar durft en weet niet goed hoe ze hulp kan vragen. Een alerte vriendin spreekt de vrouw hierop aan en zorgt dat ze wel hulp zoekt.
- Een ander voorbeeld waar met name voorlichters in allochtone groepen mee werken is dat verbale 'agressie' ook een vorm van ouderenmishandeling kan zijn. In sommige groepen komt verbale heftigheid meer voor en is men het gewend. Door de bijeenkomst leert men dat dit niet altijd goed is.
- Dat financiële uitbuiting niet per definitie om 'stelen' gaat of doelbewust gebeurt, probeert een voorlichter aan te geven door te benadrukken dat het goed is om duidelijke afspraken te maken en grenzen te stellen aan het financiële mandaat van familieleden. Dan kan er geen onduidelijkheid ontstaan en voorkom je dat 'de gelegenheid de dief maakt'.

Overigens werd casuïstiek vooral gebruikt om de ontstaansgeschiedenis en impact van ouderenmishandeling in beeld te brengen, de emotionele kant achter de feiten en kennis. Dit blijkt echter onmisbaar om effect te sorteren.

BIJEENKOMST POSITIEF EFFECT OP HERKENNEN OUDERENMISHANDELING

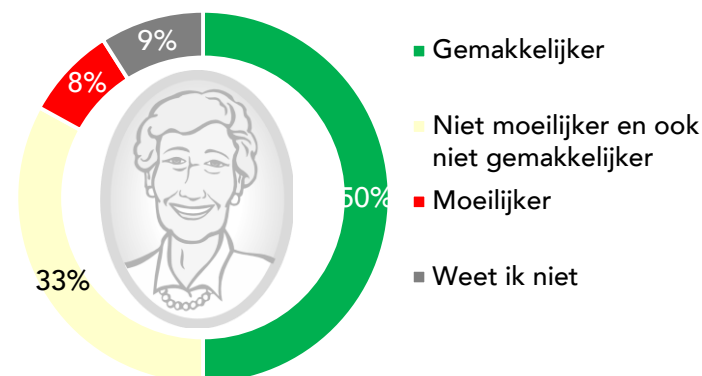
Algemeen Nederlands Publiek (n=543)

Hoe moeilijk of gemakkelijk vindt u het om ouderenmishandeling te herkennen?

Deelnemers aan een bijeenkomst (n=686)

Vindt u het na het bijwonen van deze bijeenkomst moeilijker of gemakkelijker om ouderenmishandeling te herkennen?

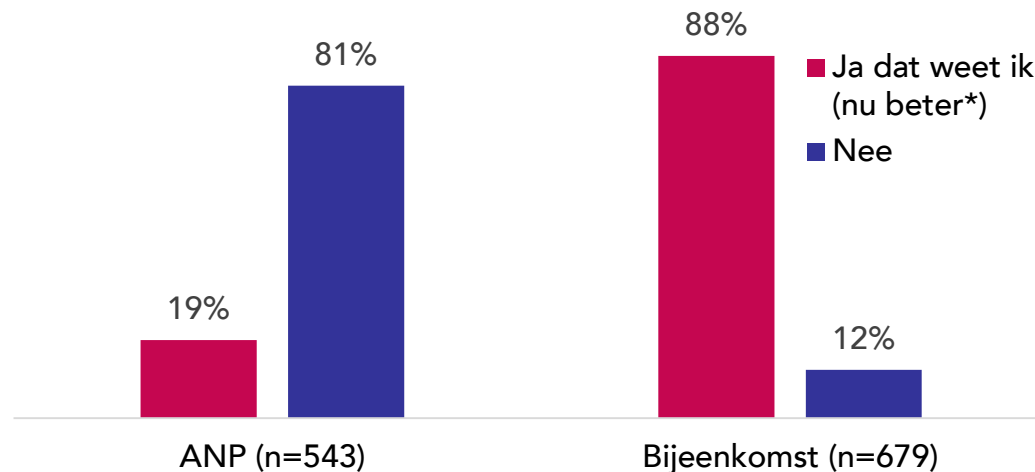
- Van het algemeen Nederlands publiek geeft de meerderheid (58%) aan het (zeer) moeilijk te vinden om ouderenmishandeling te herkennen. Dit percentage nemen we als uitgangspunt (de doelgroep die geen voorlichtingsbijeenkomst heeft bezocht).
- Het bijwonen van de bijeenkomst heeft een positief effect op het kunnen herkennen van ouderenmishandeling: na de bijeenkomst geeft de helft van de deelnemers aan dat zij het gemakkelijker vinden om ouderenmishandeling te herkennen.
- Een derde van de deelnemers vindt het herkennen van ouderenmishandeling na het bijwonen van een bijeenkomst niet moeilijker maar ook niet makkelijker.

1.3 De kennis ten aanzien van handelingsperspectief neemt toe

DOOR BIJEENKOMST WEET MEN BIJ WELKE INSTANTIE MEN TERECHT KAN

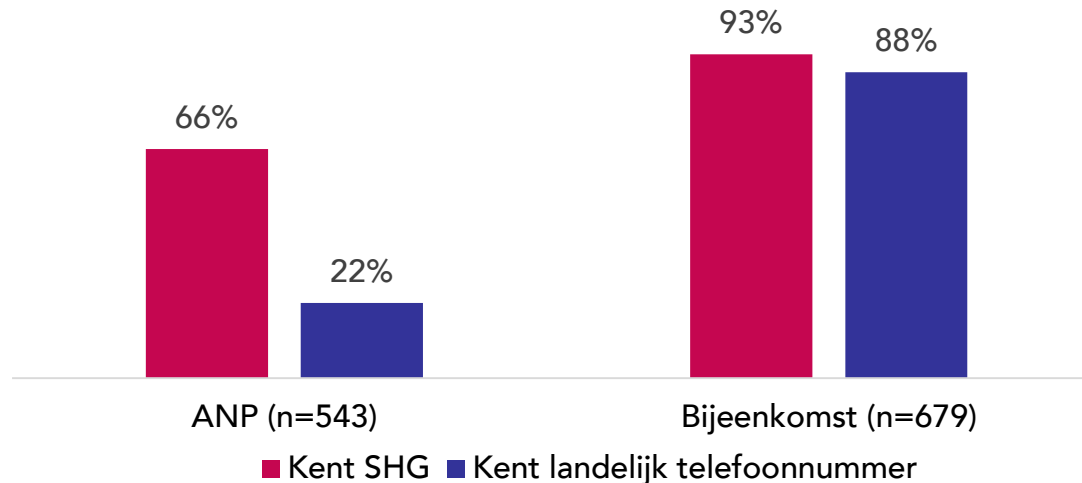
Weet u (door deze bijeenkomst*) bij welke instantie u terecht kunt bij (een vermoeden van) ouderenmishandeling?

- Eén vijfde van het Algemeen Nederlands publiek (19%) weet bij welke instantie zij terecht kan voor (het vermoeden van) ouderenmishandeling. Uit de antwoorden op de open vraag waar men dan terecht kan, blijkt dat zij vooral denken aan de politie of huisarts en een enkeling aan maatschappelijk werk of een vertrouwensarts. Slechts drie keer wordt het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) genoemd.
- Na de bijeenkomst weet 88% waar men terecht kan (bij het vermoeden van) ouderenmishandeling.

BEKENDHEID SHG EN LANDELIJK NUMMER STIJGT DOOR BIJEENKOMST

Bent u bekend met Stichting Huiselijk Geweld? En bent u bekend met het landelijke telefoonnummer dat u kunt bellen als u ouderenmishandeling vermoedt?

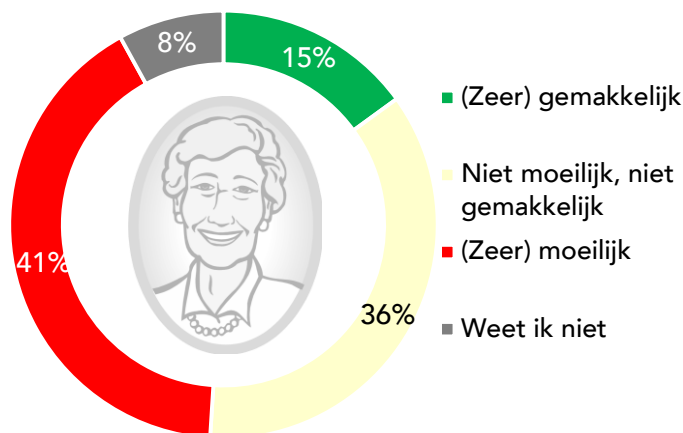

- Twee derde van de Nederlanders (66%) heeft wel eens van het SHG gehoord. Deze instantie associeert men echter niet als de plek waar men terecht kan bij een vermoeden van ouderenmishandeling. Ook het bestaan van een landelijk telefoonnummer dat men kan bellen voor advies en hulp is grotendeels onbekend (78% kent dit niet).
- Een bijeenkomst heeft een positief effect op de bekendheid van SHG en het landelijke telefoonnummer: bijna alle bezoekers van de voorlichting weten dat ze met een vermoeden terecht kunnen bij SHG (93%). Ook weet 88% dat er een landelijk telefoonnummer is dat gebeld kan worden voor advies en hulp.

BIJEENKOMST GUNSTIG VOOR BESPREEKBAAR MAKEN OUDERENMISHANDELING (1/2)

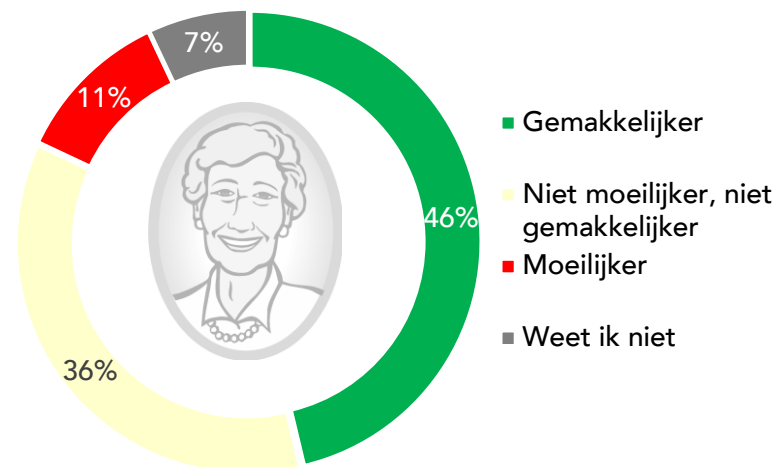
Algemeen Nederlands Publiek (n=543)

Hoe moeilijk of gemakkelijk vindt u het om (een vermoeden van) ouderenmishandeling bespreekbaar te maken?

Deelnemers aan een bijeenkomst (n=686)

Vindt u het na het bijwonen van deze bijeenkomst moeilijker of gemakkelijker om (het vermoeden van) ouderenmishandeling bespreekbaar te maken?

- Twee op de vijf Nederlanders (41%) vindt het (zeer) moeilijk om (een vermoeden van) ouderenmishandeling bespreekbaar te maken. Ruim een derde (36%) geeft aan het niet moeilijk maar ook niet gemakkelijk te vinden. Dit nemen we als basis, met andere woorden: zo denkt de doelgroep die geen voorlichtingsbijeenkomst heeft bezocht.
- Een bijeenkomst heeft een positief effect op het bespreekbaar maken van (een vermoeden van) ouderenmishandeling: na de bijeenkomst geeft bijna de helft van de deelnemers (46%) aan het gemakkelijker te vinden.

BIJEENKOMST GUNSTIG VOOR BESPREEKBAAR MAKEN OUDERENMISHANDELING (2/2)

- Een kleine groep (11%) geeft aan het na een bijeenkomst moeilijker te vinden om ouderenmishandeling bespreekbaar te maken. Een verdere uitsplitsing van deze groep leert ons dat de bezoekers die meer kennis hebben opgedaan tijdens de voorlichting (men hoort over meer vormen dan men aanvankelijk dacht dat er bestaan), dit vaker moeilijker zijn gaan vinden (14%) dan bezoekers die alle vormen al kenden (8%). Het lijkt erop dat de zaken die zij eerst niet als ouderenmishandeling ervoeren de complexiteit doet vergroten om het te bespreken.

Het algemeen Nederlands publiek heeft de mogelijkheid gehad om nog iets op te merken over het onderwerp ouderenmishandeling. Uit enkele van deze opmerkingen blijkt dat onzekerheid of de gebeurtenis wel of geen ouderenmishandeling is, een rol speelt in het bespreekbaar maken van een vermoeden:

- *Ik wil wel benadrukken dat het heel moeilijk is om meteen een oordeel te vellen. Wat is er gebeurd? Het is heel moeilijk om als hulpverlener, kind of familielid goed te kunnen functioneren en je moet ook een heel dik vel hebben. Je bent ook maar een mens!*
- *Het is moeilijk om vast te stellen of het inderdaad om misbruik gaat. Je moet het toch wel zeker weten, je kunt niet zomaar iemand beschuldigen.*

Kortom:

Het bespreken van (het vermoeden van) ouderenmishandeling wordt niet alleen moeilijker als men zich onzeker voelt of het ook daadwerkelijk om ouderenmishandeling gaat, maar ook als men is gaan ervaren dat het onderwerp complexer is dan men aanvankelijk dacht.

ONDANKS HANDELINGSPERSPECTIEF LIJKT DAADWERKELIJK HANDELEN NOG EEN BRUG TE VER

In de groepsgesprekken geven de voorlichters aan dat de bijeenkomst bijdraagt aan de bewustwording van ouderen mishandeling en daarmee ook aan de bewustwording van het ouder en kwetsbaarder worden.

Doordat men tijdens de bijeenkomst leert over de nuances en complexiteit van ouderen mishandeling, gaat het onderwerp leven en herkent men situaties uit de eigen omgeving die 'niet helemaal pluis' zijn. Alle voorlichters geven aan dat de bijeenkomst heel wat teweegbrengt en veel impact heeft. Zij merken dit aan non-verbaal gedrag (stiller worden, schuiven op de stoelen) en vragen of opmerkingen tijdens het plenaire gedeelte, maar ook aan de informele gesprekjes die zij na de bijeenkomst met de deelnemers voeren.

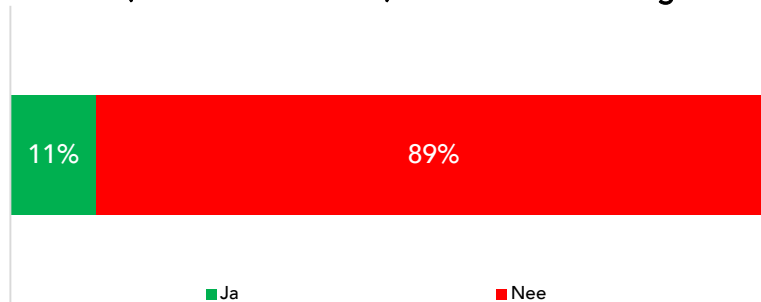
Tijdens de voorlichting wordt handelingsperspectief geboden (en uit de enquêtes blijkt dat de deelnemers de mogelijkheden – zoals contact opnemen met SHG of het landelijke telefoonnummer – kennen), maar de voorlichters betwijfelen of de bijeenkomst leidt tot daadwerkelijk handelen bij (een vermoeden van) ouderen mishandeling. De deelnemers moeten enerzijds bijkomen van de verkregen inzichten en hebben tijd nodig om die te verwerken. Anderzijds vermoeden de voorlichters dat men bang is voor de gevolgen van een melding. Door contact op te nemen met SHG lijkt het alsof men het vermoeden van ouderen mishandeling bevestigt, terwijl men daar in de meeste gevallen nog over twijfelt. Ook is men bang voor mogelijke (grote) gevolgen van een melding voor dader en slachtoffer. De voorlichters hebben de indruk dat de informatie over de meldcode en de stappen die SHG zet bij een melding niet goed blijven hangen bij de deelnemers, maar dat die wel belangrijk zijn om in te kunnen schatten wat er na een melding gebeurt. Als men weet dat SHG niet over een nacht ijs gaat en in eerste instantie vooral een luisterend oor en advies biedt, zal men eerder geneigd zijn om contact op te nemen.

De voorlichters pleiten voor een vervolg op een bijeenkomst waarin deelnemers terug kunnen komen met vragen en opmerkingen, zodat daadwerkelijk handelen dichterbij komt.

OOK UIT PRAKTIJK BLIJKT CONTACT MET SHG LAAG

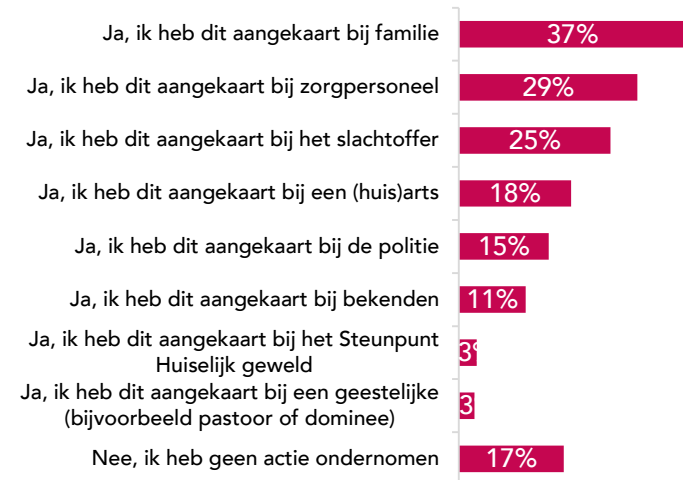
Algemeen Nederlands Publiek (n=543)

Heeft u (in uw omgeving) wel eens te maken gehad met (een vermoeden van) ouderenmishandeling?

Heeft u toen actie ondernomen om hier iets aan te (laten) doen?

Basis: Indien te maken gehad met (vermoeden van) ouderenmishandeling, n=61

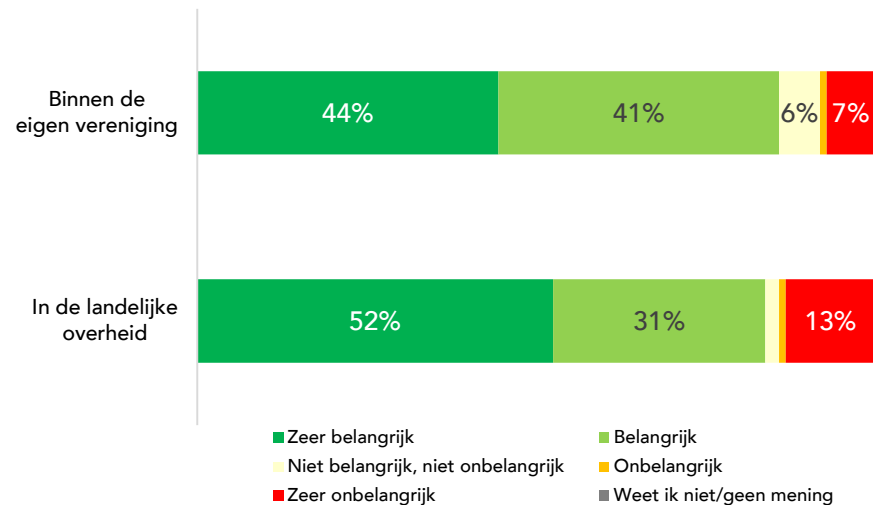
- Eén op de tien Nederlanders van 50 jaar of ouder (11%) heeft wel eens te maken gehad met (een vermoeden van) ouderenmishandeling in de eigen omgeving.
- Van hen heeft 83% op de één of andere manier actie ondernomen: met name door het aan te kaarten bij familie (37%), zorgpersoneel (29%) en het slachtoffer zelf (25%). Daarnaast worden (huis)arts (18%), politie (15%) en bekenden (11%) als personen/ instanties aangegeven. SHG is slechts door 3% benaderd.
- Redenen om geen actie te ondernemen, waren: onzekerheid of het wel ouderenmishandeling was, bang voor direct verstrekken gevolgen, angst om het alleen aan te kaarten, onbekendheid over waar aan te kaarten.

2. Ouderenbonden zijn voornemens om aandacht aan ouderenmishandeling te blijven besteden

KADERLEDEN HECHTEN BELANG AAN AANDACHT VOOR OUDERENMISHANDELING DOOR EIGEN ORGANISATIE ÉN OVERHEID

Hoe belangrijk vindt u het dat uw ouderenorganisatie / de
landelijke overheid aandacht besteedt aan het thema
ouderenmishandeling?
Basis: Kaderleden (n=127)

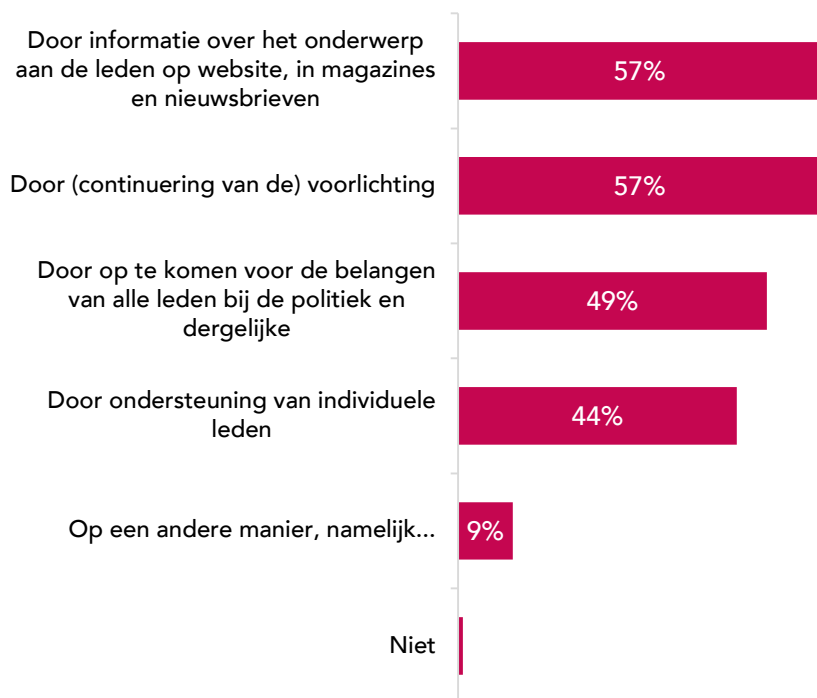
Kaderleden hechten belang aan het geven van aandacht aan ouderenmishandeling, zowel door de landelijke overheid (83% (zeer) belangrijk) als binnen de eigen vereniging (85%):

- *Aandacht voor het thema geeft bewustwording bij slachtoffers en 'daders'.*
- *Taboedoorbrekend, signalerend en de weg wijzend naar een oplossing.*

OUDERENMISHANDELING BLIJFT OP AGENDA OUDERENBONDEN

Op welke wijze vindt u dat uw organisatie zich vanaf 2015 met het thema ouderenmishandeling zou moeten bezighouden?

Basis: Kaderleden (n=127)

Vrijwel alle kaderleden vindt dat de eigen organisatie zich in 2015 op één of andere manier moet bezighouden met het thema ouderenmishandeling.

Bijna drie vijfde van de kaderleden (57%) vindt dat (continuering van de) voorlichting de wijze is waarop de eigen organisatie aandacht aan ouderenmishandeling moet blijven besteden.

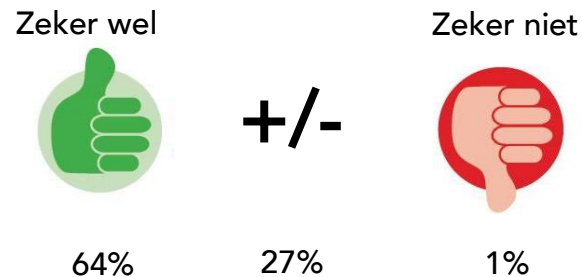
Een zelfde percentage kaderleden vindt dat de ouderenorganisatie door informatie over het onderwerp in diverse communicatiemiddelen de manier is om met ouderenmishandeling bezig te zijn.

Ook wordt collectieve belangenbehartiging (49%) en individuele belangenbehartiging (44%) gezien als manieren om in 2015 met het thema bezig te zijn.

Bij 'Anders, namelijk...' wordt het organiseren van gespreksgroepen vaker genoemd.

KADERLEDEN GELOVEN DAT VOORLICHTINGSCAMPAGNE BIJDRAAGT AAN BESPREEKBAAR MAKEN

Draagt de voorlichtingscampagne 'Ouderen in veilige handen' bij aan bespreekbaar maken van ouderenmishandeling?
Basis: Kaderleden (n=127)

Bijna twee derde van de kaderleden (64%) vindt dat de voorlichtingscampagne 'Ouderen in veilige handen' heeft bijgedragen aan het bespreekbaar maken van dit belangrijke thema:

- *Door er meer over te praten durven mensen misschien actie te ondernemen.*

Ruim een kwart (27%) is echter (nog) niet volledig overtuigd van de effectiviteit van de voorlichting op dit gebied.

KADERLEDEN DIE EEN BIJEENKOMST HEBBEN BEZOCHT ZIJN VAKER OVERTUIGD

Kaderleden die een regionale kaderbijeenkomst en/ of een bijeenkomst van de eigen bond over ouderenmishandeling hebben bezocht, zijn vaker overtuigd dat de voorlichtingscampagne bijdraagt aan het bespreekbaar maken van het onderwerp.

	Zeker wel	Misschien	Zeker niet
Kaderleden die regionale kaderbijeenkomst over ouderenmishandeling hebben bezocht, n=23	79%	21%	0%
Kaderleden die bijeenkomst van de eigen bond over ouderenmishandeling hebben bezocht, n=66	83%	13%	4%
Kaderleden die geen van bovenstaande bijeenkomsten hebben bezocht, n=49	41%	37%	22%

AFSLUITEND

EPILOOG

De voorlichtingsbijeenkomsten door – en voor – ouderen brengen ouderenmishandeling dichterbij de doelgroep:

- Deelnemers worden zich bewust van het feit dat zij ouder en kwetsbaarder worden en realiseren zich dat ook zij te maken kunnen krijgen met ouderenmishandeling. Dit draagt bij aan alertheid ten aanzien van ouderenmishandeling.
- De casuïstiek die tijdens de bijeenkomsten wordt behandeld laat het onderwerp meer leven. De nuances en complexiteit van verschillende praktijkvoorbeelden laten zien dat ouderenmishandeling niet zwart/wit is maar uit heel veel grijstinten bestaat. Dit is een goede voedingsbodem voor het herkennen van ouderenmishandeling.

De voorlichtingsbijeenkomsten zorgen dat deelnemers beter weten wat zij kunnen doen als zij ouderenmishandeling vermoeden:

- Waar slechts een vijfde van het algemeen Nederlands publiek *zegt te weten* waar zij terecht kunnen als zij ouderenmishandeling vermoeden (zij noemen dan voornamelijk huis-/vertrouwensarts, politie en maatschappelijk werk), weet negen op de tien deelnemers waar zij *werkelijk* terecht kunnen (namelijk SHG en het landelijke telefoonnummer).

SHG is als instantie wel bekend bij twee derde van het algemeen Nederlands publiek, maar men associeert dit niet met ouderenmishandeling.

Kaderleden van de ouderenbonden zien zowel een rol voor ouderenbonden als voor de overheid in het terugdringen van ouderenmishandeling en zijn dan ook voornemens om aandacht aan het thema te blijven besteden. De kaderleden zien verschillende manieren om met het thema bezig te zijn, met name door voorlichtingsbijeenkomsten te (blijven) organiseren en er in diverse communicatiemiddelen aandacht aan te besteden.

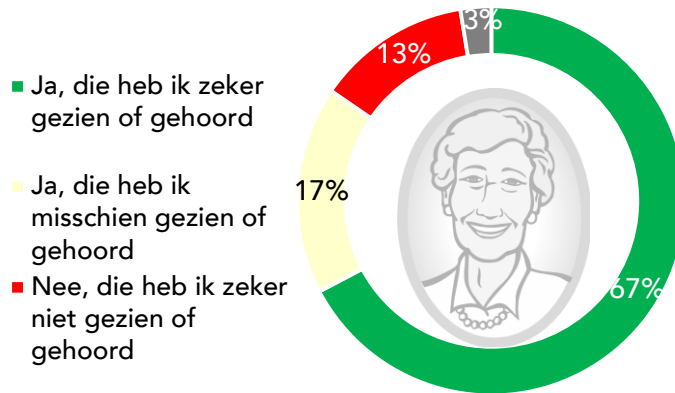
BIJLAGEN

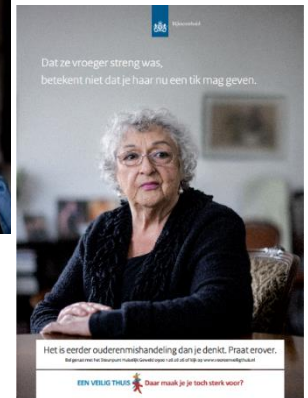
TWEE DERDE VAN DE NEDERLANDERS BEKEND MET CAMPAGNE

Algemeen Nederlands Publiek (n=543)

Heeft u wel eens iets gezien of gehoord van deze campagne?

- Twee derde van het algemeen Nederlands publiek van 50 jaar en ouder (67%) geeft aan zeker iets van de campagne over ouderenmishandeling te hebben gezien of gehoord. 17% heeft misschien iets van de campagne gezien of gehoord en 13% heeft het niet gezien.

STEEKPROEF

- Er is onderzoek uitgevoerd onder het algemeen Nederlands publiek, voorlichters van de bijeenkomsten, bezoekers van de bijeenkomsten en kaderleden.
- Als steekproefkader is voor het algemeen Nederlands publiek gebruik gemaakt van de NetPanel Adviesraad en het Nationale 50plus panel, de voorlichters zijn geworven uit bestanden van de ouderenbonden en de bezoekers van de bijeenkomsten hebben hun mening aansluitend aan de bijeenkomsten gegeven.
- De kaderleden zijn benaderd via een open link in nieuwsbrieven van de ouderenbonden.
- De respons onder het algemeen Nederlands publiek ziet er als volgt uit (respons: 28%):

Omschrijving	Aantal
Panelleden uitgenodigd	2.371
Bouncers (niet bereikt)	402
Gestart met vragenlijst	788
Geen doelgroep (heeft OMH bijeenkomst bezocht)	26
Uitgescreend (quotum vol)	110
Afgehaakt	109
Gekwalificeerde respondenten	543

STEEKPROEF

- De steekproef van kaderleden bestaat uit n=127
- De steekproef van bezoekers van de bijeenkomst bestaat tot dusverre uit n=686
- Bij de steekproeven horen steekproefmarges, dit wil bijvoorbeeld zeggen dat bij een waarde van 50% in het ANP, de werkelijke waarde tussen de 45,8 en de 54,2% ligt. Dit zijn de steekproefmarges voor alle steekproeven:

	Marge bij 50%	Marge bij 5%
ANP (n=543)	4,2%	1,8%
Kaderleden (n=127)	8,7%	3,8%
Bezoekers bijeenkomst (n=686)	3,7%	1,6%

- De steekproef van het algemeen Nederlands publiek is representatief voor de Nederlander van 50 jaar en ouder naar geslacht, leeftijd en opleidingsniveau op basis van de CBS Gouden Standaard 2013.
- Representativiteit is bereikt door gestratificeerd uitsturen en een kleine weging achteraf.

VRAGENLIJST

- De vragenlijsten zijn opgesteld door Ruigrok | NetPanel en afgestemd met VWS.
- Het aantal vragen van de vragenlijsten is als volgt:
 - Kaderleden: 9
 - Bezoekers bijeenkomst: 14
 - Algemeen Nederlands publiek: 15
- Invultijd, afname tijd
- Bij het opstellen van de vragenlijst voor de bezoekers van de bijeenkomst was het belangrijk dat deze op B1 taalniveau werd geschreven. De vragenlijst is bij een taalbureau gecontroleerd op dit niveau.
- Daarnaast is de vragenlijst voor de bezoekers van de bijeenkomsten van NOOM voor een aantal bijeenkomsten in het Chinees vertaald.

UITVOERING

- Het veldwerk is gestart op 5 juni (groepsgesprekken met de voorlichters). De evaluatie van de bijeenkomsten is eind november 2014 afgerond.
- Het onderzoek onder kaderleden is 27 oktober afgerond, het onderzoek onder het algemeen Nederlands publiek is op 29 september afgerond.

In opdracht van **het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport**, 28-11-2014.

Marit Klooster, Marit@ruigroknetpanel.nl

Lianne Worrell, Lianne@ruigroknetpanel.nl

Marieke Boerma, Marieke@ruigroknetpanel.nl

VRAGENLIJST, VERSIE: DEFINITIEF

VWS / OUDERENMISHANDELING – ALGEMEEN PUBLIEK

AMSTERDAM, 22 SEPTEMBER 2014

Achtergrond

We zetten de vragenlijst uit in ons consumentenpanel (de NetPanel Adviesraad) waarin we altijd tutoyeren.

We selecteren een groep respondenten vanaf 50 jaar die representatief is voor de Nederlandse bevolking op basis van leeftijd en opleidingsniveau, netto steekproef: n=500 volgens onderstaande verdeling.

		Laag	Middel	Hoog
Man	50 tot en met 59	29	40	28
	60 tot en met 70	29	31	21
	70 +	26	23	13
Vrouw	50 tot en met 59	38	38	21
	60 tot en met 70	45	25	11
	70 +	54	20	8

Mailtekst

Afzender: NetPanel

Subject: Hoe goed ben jij op de hoogte van een actueel maatschappelijk thema?

Beste {\$respondent_name},

We willen je graag een aantal vragen stellen over een actueel maatschappelijk onderwerp. In de vragenlijst delen we enkele feiten over het actuele thema, dus je steekt er nog iets van op ook.

Het invullen van het onderzoek duurt ongeveer 5 minuten.

Klik op de onderstaande link om de vragenlijst te starten:

[{\\$url_reference_pwd} / {\\$url_reference}](#)

(Werkt deze link niet, kopieer en plak deze dan in de adresbalk van je internet browser.)

Alvast hartelijk bedankt voor je medewerking.

Vriendelijke groeten,

Lianne Worrell
NetPanel

Vragenlijst

Introductie

Van harte welkom bij dit onderzoek!

1. **Heb je de afgelopen twee jaar deelgenomen aan een voorlichtingsbijeenkomst over ouderenmishandeling / 'Ouderen in veilige handen' van een ouderenorganisatie?**
 - Ja >> *EXIT*
 - Nee

Exit: Voor dit onderzoek is het belangrijk dat je de bijeenkomst 'Ouderen in veilige handen' niet bezocht hebt. Omdat je bij deze bijeenkomst aanwezig bent geweest, hebben wij op dit moment verder geen vragen voor je. Bedankt voor je interesse!

De vragen die we vandaag aan je stellen gaan over ouderenmishandeling.

2. **In hoeverre denk je dat ouderenmishandeling een probleem is in Nederland?**
 - Een zeer groot probleem
 - Een redelijk groot probleem
 - Een klein probleem
 - Amper of geen probleem
 - Weet niet
3. **Hoe goed of slecht ben jij op de hoogte van wat ouderenmishandeling is?**
 - Zeer slecht
 - Slecht
 - Niet goed, maar ook niet slecht
 - Goed
 - Zeer goed
 - Weet niet
4. **Hoe moeilijk of gemakkelijk vind jij het om ouderenmishandeling te herkennen?**
 - Zeer moeilijk
 - Moeilijk
 - Niet moeilijk, maar ook niet gemakkelijk
 - Gemakkelijk
 - Zeer gemakkelijk
 - Weet niet
5. **Welke van de volgende zaken vallen volgens jou onder de term ouderenmishandeling**
 - Lichamelijke mishandeling
 - Psychische mishandeling
 - Verwaarlozing
 - Financieel misbruik
 - Seksueel misbruik
 - Weet niet

Feit: Onder ouderenmishandeling valt lichamelijke mishandeling, psychische mishandeling, verwaarlozing, financieel misbruik en seksueel misbruik. [Men kan niet meer terug naar de vorige vraag]

6. Zijn dit meer of minder vormen van ouderenmishandeling dan je van tevoren dacht?

- Meer
- Evenveel
- Minder

7. Hoe moeilijk of gemakkelijk vind jij het om een vermoeden van ouderenmishandeling bespreekbaar te maken?

- Zeer moeilijk
- Moeilijk
- Niet moeilijk, maar ook niet gemakkelijk
- Gemakkelijk
- Zeer gemakkelijk
- Weet niet

8. Weet jij bij welke instantie je terecht kunt bij (een vermoeden van) ouderenmishandeling?

- Ja, namelijk <open>
- Nee

9. Heb jij wel eens gehoord van het Steunpunt Huiselijk Geweld?

- Ja
- Nee

Feit: Als je ouderenmishandeling vermoedt, dan kun je voor hulp en advies terecht bij een Steunpunt Huiselijke Geweld. U krijgt een maatschappelijk werker aan de lijn die aandachtig naar uw verhaal luistert. U kunt samen met deze hulpverlener afspreken wat er moet gebeuren. [Men kan niet meer terug naar de vorige vraag]

10. Als ik ouderenmishandeling vermoed, weet ik dat er een landelijk telefoonnummer is dat ik kan bellen voor advies en hulp. Wist jij dit?

- Ja, dat wist ik
- Nee, dat wist ik niet

Feit: Er is een landelijk telefoonnummer, namelijk: 0900 - 126 26 26, waar iedereen het vermoeden van ouderenmishandeling kan melden. [Men kan niet meer terug naar de vorige vraag]

11. Heb jij (in je omgeving) wel eens te maken gehad met (een vermoeden van) ouderenmishandeling?

- Ja
- Nee

Indien 'Ja'

12. Heb jij toen actie ondernomen om hier iets aan te (laten) doen? *Meer antwoorden mogelijk*

- Ja, ik heb dit aangekaart bij het slachtoffer
- Ja, ik heb dit aangekaart bij bekenden
- Ja, ik heb dit aangekaart bij familie
- Ja, ik heb dit aangekaart bij een geestelijke (bijvoorbeeld pastoor of dominee)
- Ja, ik heb dit aangekaart bij een (huis)arts
- Ja, ik heb dit aangekaart bij de politie
- Ja, ik heb dit aangekaart bij het Steunpunt Huiselijk geweld
- Ja, ik heb dit aangekaart bij zorgpersoneel
- Nee, ik heb geen actie ondernomen

Indien 'Nee, ik heb geen actie ondernomen'

13. Waarom heb je geen actie ondernomen? *Meer antwoorden mogelijk*

- Omdat ik niet wist waar ik dit kan aankaarten
- Omdat ik bang was dat er direct verstrekende gevolgen zouden zijn
- Omdat ik dacht dat iemand anders het wel zou aankaarten
- Omdat ik dit niet alleen durfde aan te kaarten
- Omdat ik niet zeker wist of het wel ouderenmishandeling was
- Om een andere reden, namelijk...<open>
- Weet ik niet

14. In hoeverre vind je het belangrijk dat er aandacht is voor ouderenmishandeling?

- Zeer onbelangrijk
- Onbelangrijk
- Niet belangrijk, maar ook niet onbelangrijk
- Belangrijk
- Zeer belangrijk
- Weet niet

15. Tenslotte willen we graag van je weten of je wel eens iets van de campagne over ouderenmishandeling gezien of gehoord hebt? De campagne bestond uit radiocommercials, tv-commercials en advertenties. Hieronder vind je enkele voorbeelden uit deze campagne.

Ja, die heb ik zeker gezien of

gehoord

- Ja, die heb ik misschien gezien of gehoord
- Nee, die heb ik zeker niet gezien of gehoord
- Weet ik niet

Wilt u nog iets toevoegen of opmerken naar aanleiding van deze vragenlijst?
(open)

Afsluiting

Dit waren alle vragen, hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst!

Voor meer informatie over (het bestrijden van) ouderenmishandeling kun je kijken op <http://www.vooreenveiligthuis.nl/>. [Omleiden naar deze site]

VRAGENLIJST, VERSIE: DEFINITIEF

VWS / OUDERENMISHANDELING – BIJEENKOMSTEN

AMSTERDAM, JUNI 2014

Evaluatie voorlichtingsbijeenkomst 'Ouderen in veilige handen'

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft behoefte aan inzicht in het effect van voorlichtingsbijeenkomsten over ouderenmishandeling. Daarvoor is deze vragenlijst opgesteld. Wilt u de vragen beantwoorden? Met uw antwoorden krijgen wij inzicht in hoeverre dit soort bijeenkomsten bijdraagt in de strijd tegen ouderenmishandeling. Het is belangrijk dat u alle vragen invult ook al vindt u het soms moeilijk om een antwoord te geven. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om uw mening.

1. **Vindt u het wel of niet belangrijk dat er aandacht is voor ouderenmishandeling?**
 - Ja, dat vind ik wel belangrijk
 - Nee, dat vind ik niet belangrijk
2. **Zou u iemand anders adviseren om ook naar een bijeenkomst over ouderenmishandeling te gaan?**
 - Ja, dat zou ik doen
 - Nee, dat zou ik niet doen
3. **Wist u al voor deze bijeenkomst dat lichamelijke mishandeling een vorm van ouderenmishandeling is of hoorde u dat voor het eerst op deze bijeenkomst?**
 - Dat wist ik al voor deze bijeenkomst
 - Dat heb ik op deze bijeenkomst voor het eerst gehoord
 - Dat weet ik niet
4. **Wist u al voor deze bijeenkomst dat psychische mishandeling een vorm van ouderenmishandeling is of hoorde u dat voor het eerst op deze bijeenkomst?**
 - Dat wist ik al voor deze bijeenkomst
 - Dat heb ik op deze bijeenkomst voor het eerst gehoord
 - Dat weet ik niet
5. **Wist u al voor deze bijeenkomst dat verwaarlozing een vorm van ouderenmishandeling is of hoorde u dat voor het eerst op deze bijeenkomst?**
 - Dat wist ik al voor deze bijeenkomst
 - Dat heb ik op deze bijeenkomst voor het eerst gehoord
 - Dat weet ik niet

6. **Wist u al voor deze bijeenkomst dat financieel misbruik een vorm van ouderenmishandeling is of hoorde u dat voor het eerst op deze bijeenkomst?**
- Dat wist ik al voor deze bijeenkomst
 - Dat heb ik op deze bijeenkomst voor het eerst gehoord
 - Dat weet ik niet
7. **Wist u al voor deze bijeenkomst dat seksueel misbruik een vorm van ouderenmishandeling is of hoorde u dat voor het eerst op deze bijeenkomst?**
- Dat wist ik al voor deze bijeenkomst
 - Dat heb ik op deze bijeenkomst voor het eerst gehoord
 - Dat weet ik niet
8. **Op deze bijeenkomst is gesproken over verschillende vormen van ouderenmishandeling. Zijn er meer vormen van ouderenmishandeling dan u voor deze bijeenkomst dacht?**
- Ja, er zijn meer vormen van ouderenmishandeling dan ik dacht
 - Nee, ik was bekend met alle vormen van ouderenmishandeling die tijdens de bijeenkomst zijn besproken
 - Dat weet ik niet
9. **Vindt u het na het bijwonen van deze bijeenkomst moeilijker of gemakkelijker om (het vermoeden van) ouderenmishandeling bespreekbaar te maken?**
- Dat vind ik nu moeilijker
 - Dat vind ik nu gemakkelijker
 - Dat vind ik nu niet moeilijker en ook niet gemakkelijker
 - Dat weet ik niet
10. **Vindt u het na het bijwonen van deze bijeenkomst moeilijker of gemakkelijker om ouderenmishandeling te herkennen?**
- Dat vind ik nu moeilijker
 - Dat vind ik nu gemakkelijker
 - Dat vind ik nu niet moeilijker en ook niet gemakkelijker
 - Dat weet ik niet
11. **Weet u door deze bijeenkomst beter bij wie of welke instantie u terecht kan bij (het vermoeden van) ouderenmishandeling?**
- Ja, dat weet ik nu beter
 - Nee
12. **Heeft u bij vraag 11 'Ja, dat weet ik nu beter' ingevuld? Wilt u hieronder dan invullen bij wie of welke instantie u terecht kunt bij (het vermoeden van) ouderenmishandeling?**
-
13. **Als ik ouderenmishandeling vermoed, weet ik door de bijeenkomst dat een Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG) mij kan helpen**
- Ja
 - Nee

14. Als ik ouderenmishandeling vermoed, weet ik dat er een landelijk telefoonnummer is dat ik kan bellen voor advies en hulp

- Ja
- Nee

Hartelijk bedankt voor uw antwoorden.

VRAGENLIJST, VERSIE: DEFINITIEF

VWS / OUDERENMISHANDELING – KADERLEDEN

AMSTERDAM, SEPTEMBER 2014

Vooraf

Deze vragenlijst is onderdeel van de evaluatie die plaatsvindt over het effect van de voorlichtingscampagne 'Ouderen in Veilige Handsen' onder ouderen, die de afgelopen jaren is uitgevoerd door ANBO, NOOM, PCOB en Unie KBO, samen met het Ministerie van VWS. Door zo'n 30 getrainde voorlichters uit eigen kring zijn in het totaal zo'n 500 voorlichtingsbijeenkomsten gegeven, waarmee duizenden ouderen, voornamelijk leden, zijn bereikt.

1. **Van welke ouderenorganisatie bent u lid?**
 - ANBO
 - NOOM (hieronder vallen de organisaties Chun Pah, Fos'ten, LIZE, LSMO, MOBiN, NEHOB, OcaN en TOF)
 - PCOB
 - Unie KBO

2. **Bent u de afgelopen jaren op een bijeenkomst geweest over het thema ouderenmishandeling, in het kader van de voorlichtingscampagne 'Ouderen in veilige handen'? *Meer antwoorden mogelijk***
 - Ja, bij een regionale kaderbijeenkomst in het najaar van 2012 (tijdens deze bijeenkomsten, die in november 2012 plaatsvonden in Rotterdam, Akersloot, Hoogeveen en Den Bosch, kwamen de verschillende ouderenorganisaties samen om kennis te maken met het project 'Ouderen in veilige handen')
 - Ja, bij een voorlichtingsbijeenkomst (gespreksbijeenkomst) van mijn eigen ouderenorganisatie in 2013 of 2014
 - Nee

3. **Denkt u dat deze voorlichtingscampagne aan ouderen van de ouderenorganisaties over ouderenmishandeling heeft bijgedragen aan het bespreekbaar maken van ouderenmishandeling?**
 - Zeker
 - Misschien
 - Zeker niet
 - Weet niet

4. Hoe belangrijk vindt u het dat de landelijke overheid de laatste jaren zoveel aandacht besteedt aan het thema ouderenmishandeling?
- Zeer onbelangrijk
 - Onbelangrijk
 - Niet belangrijk, maar ook niet onbelangrijk
 - Belangrijk
 - Zeer belangrijk
 - Weet niet / geen mening
5. Kunt u het antwoord op de vorige vraag toelichten? Waarom vindt u het <antwoord vorige vraag> dat de landelijke overheid de laatste jaren zoveel aandacht besteedt aan het thema ouderenmishandeling?
- _____
6. Hoe belangrijk vindt u het dat uw ouderenorganisatie in de eigen vereniging voorlichting geeft over het thema ouderenmishandeling?
- Zeer onbelangrijk
 - Onbelangrijk
 - Niet belangrijk, maar ook niet onbelangrijk
 - Belangrijk
 - Zeer belangrijk
 - Weet niet / geen mening
7. Kunt u het antwoord op de vorige vraag toelichten? Waarom vindt u het <antwoord vorige vraag> dat uw ouderenorganisatie in de eigen vereniging voorlichting geeft over het thema ouderenmishandeling?
- _____
8. Op welke wijze vindt u dat uw organisatie zich vanaf 2015 met het thema ouderenmishandeling zou moeten bezighouden?
- Niet
 - Door (continuering van de) voorlichting
 - Door op te komen voor de belangen van alle leden bij de politiek e.d.
 - Door ondersteuning van individuele leden
 - Door informatie over het onderwerp aan de leden op website, in magazines en nieuwsbrieven
 - Anders, namelijk _____
9. Wilt u verder nog iets kwijt over het thema ouderenmishandeling of deze vragenlijst?
- _____
 - Nee

Afsluiting

Dit waren alle vragen, hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst!